

Vi er allesammen børn. Replik til Michael Jourdan

AF MORTEN NISSEN, LEKTOR, PH.D., INST. FOR PSYKOLOGI, KUA

Når Michael Jourdans udmærkede 'formeksperiment', inspireret af Christies argumenter mod straf i sidste nummer af STOF, fik mig til tasterne, så er det på grund af et andet eksperiment: Et tanke-sådan. Som jeg er ret opsat på at foreslå.

Der mangler nemlig en vigtig tankefigur, dér hvor MJ, som fornuftigvis nødvendig vil vælge mellem lidelsesproduktion og laden-stå-til, taler (med henvisning til Helle Balsby) for en tidsbestemt frihedsberøvelse, som i højere grad skal udfyldes med resocialisering. Der mangler den lidt mere radikale mulighed, at straf helt afskaffes, mens magtudøvelse bevares. MJ mener, at hammeren skal falde; jeg ser hellere, at sikkerhedsselen klikker i.

Den mulighed tonede frem under mine diskussioner med socialarbejdere i København, der var ret trætte af den evindelige modstilling af blødsødenhed og nultolerance, og som var meget opmærksomme på den magt, som de udøvede som led i deres socialpædagogiske arbejde.⁽¹⁾

Tankeeksperimentet er dette: Lad os et øjeblik tænke os alle som børn: afhængige af andre, på vej i en udvikling, tildelt et altid relativt ansvar og råderum.

Skal børn straffes, når de gør noget forkert?

For år tilbage var det almindeligt, at voksne straffede børn som led i opdragelsen. Først korporligt, siden mere lempeligt med husarrest, nedsatte lomme penge m.v. Men i min (nutidige, nordsjællandske middelklasse-) erfaringshorisont som forælder er det blevet sjældent. Ikke fordi forældre er blevet mere liberale eller tolerante eller stiller ringere eller færre krav til børn. Men fordi, tror jeg, man i højere grad indtænker børns gode og onde handlinger - og reaktionerne på dem - i konkrete udviklingsforløb.

Børn må forhindres i at skade sig selv og andre. Først med magt, siden mere med overtalelse. Gradvist får de større råderum og tillid. Indimellem må deres råderum justeres ned, og de voksne må holde bedre øje og støtte tættere op. Børnene inddrages også i et medansvar for selve denne udvikling, og de bliver ofte evalueret i tydeligt moralsk ladede ytringer - de bliver skældt ud, når de skuffer tilliden.

I vores forhold til børn - i hvert fald i bestemte kredse i en bestemt tid - kan vi faktisk helt undvære straf. Men vi kan ikke undvære magtudøvelsen og en stadig social regulering af ansvar og råderum. Optimalt set en regulering, som er finjusteret til det enkelte barn og den konkrete sociale sammenhæng, som det indgår i.

Hvis vi nu altså alle var børn?

Det svimlende perspektiv her er, at afskaffer vi straffen, så afskaffer vi også friheden - som abstrakt og absolut princip - som et fundament for det borgerlige samfund.

Alternativet er et overvågningsfund, hvor vi alle hele tiden - ligesom vores børn i deres socialt og institutionelt regulerede hverdag - står moralsk til ansvar over for hinanden og os selv, og hvor ingen bare har lov til at gøre, som han eller hun har lyst til. Hvor magtudøvelse er et pragmatisk spørgsmål underkastet demokratisk, etisk og videnskabeligt begrundet politisk debat. Og hvor frihed altid er en relativ, tildelt og tilegnet kompetence.

Hvorfor er denne utopiske diskussion relevant?

Først og fremmest fordi diskussionen løber i ring uden dette radikale brud. Idéen om at udfylde straffens tid med pædagogik er gammel og temmelig forslidt. Straffen som ramme udhuler det pædagogiske indhold, netop så længe den fastholdes som noget, der har sin egen begrundelse, uafhængigt af menneskelig udvikling og den magtudøvelse, som er nødvendig dertil.⁽²⁾

Men omvendt måske også fordi det pædagogiske indhold allerede er ved at udhule straffens ramme.

Lad os nemlig overveje, om tankeeksperimentet egentlig er så utopisk. Og om det egentlig er så tosset. Måske er friheden et illusorisk og vildledende modbillede til kontrolsamfundet. Eller sagt på en anden måde: Overvågningsfundets altomfattende realitet er måske ikke et problem, fordi en eller anden abstrakt privat frihed krænkkes, men mere fordi vi ikke er kommet særlig langt endnu med at demokratisere hele dette enorme, stadig voksende - og stadig mere nødvendige - felt af social kontrol.

Demokrati er mere fundamentalt end frihed. Demokrati forudsætter ikke en urørlig frihed. Vi træder ikke ind i demokratiet udefra.

Oversat til narkopolitik: Lad os afvise valget mellem liberalisering og skærpede straffe og i stedet udvikle en konkret, pragmatisk reguleringspolitik. Lad os nedbryde de institutionelle barrierer mellem politiet, kriminalforsorgen og de sociale hjælpeforanstaltninger. Og lad os udvikle mekanismerne til demokratisk kontrol med kontrollen såvel som med selvkontrollen. Perspektivet er langsigtet, men de første skridt er nok allerede taget.

LITTERATUR

- 1 Nissen, M.: Straf eller magt? En social kritik af ungdomssanktionen. *Nordiske Udkast* 30:1, 36-58. 2002.
- 2 Se fx Kolind, T.: Tid som straf. In J.Bjønness & A. Ostenfeldt-Rosenthal (Eds.), *Spor af Tid. Antropologiske perspektiver* (pp. 39-63). Aarhus Universitet, Afd. for Etnografi og Socialantropologi. 2003.